

bibban

Teemu Sorila

Socionomen
i biblioteket

SID 12

Skibban – ett nordiskt bibliotek i Björneborg

SID 10

Vibbar från fina Biblioteks dagar

SID 18-23

Innehåll 2/2026

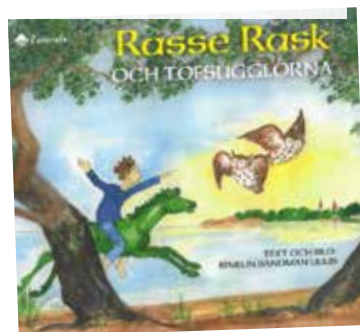

BIBLIOTEKSDAGARNA I VÖRÅ 18-21

Om välmående i biblioteket i ett värvackert Vörå!

TEEMU SORILA –
SOCIONOMEN I BIBLIOTEKET 12

RASSE RASK
– EN LIVLIG GOSSE I
IRMELINS SAGOUNIVERSUM 16

ÅRETS BIBLIOTEKSGÄRNING:
DIGITALT STÖD AV OCH FÖR SENIORER 22

BIBLIOTEK I KUBIK
– KONFERENS I STOCKHOLM 28

NYKOMLINGEN:
KIRA NALIN 24

SKIBBAN I
BJÖRNEBORG 10

NORDISKA BIBLIOTEKS-
FÖRENINGAR MÖTTES
I KÖPENHAMN 14

EBLIDA-KONFERENSEN I PRAG 26

AMKIT-konsortiet fyller 25 år	4
FRK uppmärksammar biblioteken – en hyllning till hela branschen	5
Konferens i Lund	5
Nya styrelsemedlemmar	6
AI har redan flyttat in i biblioteken – men det mänskliga omdömet står fortfarande i centrum	8
Skibban vill bli en självklar del av Björneborg	10
Teemu Sorila – socionomen i biblioteket	12
Nordiska biblioteksöreningar möttes i Köpenhamn	14
Bokrecension: Rasse Rask	16
Finlands svenska biblioteksdagar	18
Kolumn, Lena Sundström	21
Årets biblioteksgärning: Digitalt stöd av och för seniorer	22
Nykomlingen: Kira Nalin	24
Biblioteken som nyckelaktörer för en hållbar framtid	26
Biblioteket i kubik	28
Kolumn, Louise Agnesdotter	31

Förord

En föränderlig värld, ett bestående uppdrag

NÄR DET HÄR numret av Bibban tar form, är det mycket som rör sig i biblioteksvärlden, både här hemma i Finland och ute i världen. Vi lever i en tid där förändringen är snabb, ibland till och med överväldigande. Samtidigt är det just i den här rörelsen som bibliotekens betydelse blir tydligare än någonsin.

Vi talar om välmående, tillgänglighet, läsning, digitalisering, AI och demokrati. Stora ord, ja. Men i bibliotekens vardag blir de konkreta, nära och mänskliga. De finns i mötet mellan människor, i vägledningen till rätt information, i valet av en bok, i ett hjälpmedel som öppnar dörrar till läsning, eller i en trygg stund i ett rum där man får vara just den man är.

Detta nummer visar fint hur mångsidigt biblioteksarbete är idag. Vi rör oss mellan biblioteksdagarna i Vörå och internationellt samarbete, mellan forskning, digitala tjänster och nya yrkesroller. Texterna berättar tillsammans om bibliotekens gemensamma kärna, att skapa kunskap, delaktighet och meningsfulla mötesplatser för alla.

Temat välmående bibliotek känns särskilt relevant just nu. I Finland lyfts det tydligt fram att bibliotekens uppdrag handlar både om att stärka läskunnighet, förebygga ojämlikhet och stödja demokratin, samtidigt som personalens välmående och föränderliga arbetsroller kräver uppmärksamhet. Bibliotek är inte bara platser för böcker, utan också för återhämtning, lärande och gemenskap.

När vi lyfter blicken ser vi att många av dessa frågor delas i hela Europa. Biblioteken lyfts fram som viktiga aktörer för delaktighet, kultur och demokrati. Samtidigt påverkar digitaliseringen alla delar av livet, och en stor del av befolkningen behöver fortfarande stöd för att utveckla sina digitala färdigheter. Här spelar biblioteken en avgörande roll som brobyggare så att ingen lämnas utanför.

I Norden talar man allt tydligare om biblioteken som en del av demokratins infrastruktur. I en tid av polarisering, desinformation och minskad tillit behövs platser där

människor kan mötas, tänka tillsammans och få tillgång till tillförlitlig kunskap. Bibliotekens uppdrag är i grunden oförändrat, men deras betydelse växer.

Samtidigt påminner den internationella utvecklingen oss om att det som vi ibland tar för givet inte är självklart överallt. I USA fortsätter diskussionen om censur och förbudna böcker. Under 2025 utmanades över 4 200 unika titlar, många med teman som berör mångfald och minoriteters erfarenheter. Det är en stark påminnelse om varför arbetet för fri tillgång till information, yttrandefrihet och läsning fortfarande är helt avgörande.

AI och digitalisering är en central del av förändringen. De skapar nya möjligheter, men väcker också viktiga frågor om tillförlitlighet, upphovsrätt, datasäkerhet och jämlikhet. För biblioteken betyder det att vårt uppdrag inte bara handlar om att ta i bruk nya verktyg, utan också om att stödja människors förmåga att förstå, tolka och kritiskt granska information.

Mitt i allt detta finns ändå något mycket hoppfullt. Biblioteksfältet är aktivt, nyfiken och samarbetsinriktat. I Finland utvecklas verksamheten genom projekt, nätverk och nya initiativ, och genom nordiskt och internationellt samarbete lär vi av varandra och bygger vidare tillsammans. Kanske är det just här bibliotekens styrka finns, i förmågan att röra sig mellan det stora och det lilla. Mellan globala trender och lokal vardag. Mellan ny teknik och mänskliga möten. Mellan strategi och praktik.

Jag hoppas att det här numret ger er både inspiration och igenkänning, och kanske också ny energi inför det fortsatta arbetet. För även om världen förändras snabbt, står bibliotekens kärna fast, att vara öppna, tillgängliga och mänskliga rum för kunskap, läsning och demokrati.

Kanske är det just nu viktigare än någonsin.

Anneli Haapaharju
FSBF:s ordförande

Bibban

är Finlands svenska biblioteksförnings medlemstidning, som utkommer tre gånger om året. En webbversion av tidningen publiceras på www.fsbfi.fi där också tidigare nummer finns att läsa. Kontaktuppgifter till styrelsemedlemmarna finns på sidan 32.

ISSN (tryckta upplagan): 1459-5044
ISSN (webbversionen): 1459-5052

UTGIVARE

Finlands svenska biblioteksförning r.f.

Ansvarig utgivare
Anneli Haapaharju (ordf.)
fsbf@fsbf.fi

Chefredaktör
Monica Sandström
bibban@fsbf.fi

REDAKTIONSRÅD

Monica Sandström, Janne Nyström, Michelle Mattfolk, Mia Karvonen, Emma Ekstrand, Charlotta Panzera, Margareta Danielsson (utanför styrelsen), Anna-Maria Malm (utanför styrelsen)

Layout Heidi Jylhä, Solid Media
Tryckeri Forsberg, Jakobstad

ANNONSER

Vill du annonsera i Bibban?
Hör i så fall av dig till fsbf@fsbf.fi.

Annonsspriser:
Helsida (bakpärm) 350 €
Helsida (inlaga) 300 €
Halvsida 200 €, fjärdedelssida 150 €

Medlemsavgift

Medlemsavgift 25 €
Medlemsavgift för institutioner 80 €

Prenumerationsavgift

Inom Finland 35 €
Utomlands 45 €

Adressändringar och medlemsärenden

Adressändringar och andra medlemsärenden kan meddelas per e-post till fsbf@fsbf.fi

Webbplats www.fsbfi.fi

På pärmen: Teemu Sorila, socionom i Vasa stadsbibliotek.
Foto: Monica Sandström

AMKIT-konsortiet fyller 25 år – Bibban gratulerar!

I år är det jubileum för de finländska yrkeshögskolebibliotekens samarbetsorgan. AMKIT-konsortiet grundades i november 2001, då landets yrkeshögskole-rektorer skrev under ett stiftelseavtal. I juni 2026 firades att konsortiet fyllde hela 25 år. Vad är AMKIT-konsortiet?

AMKIT, eller *Ammattikorkeakoulujen kirjastoyhteistyökon-sortio*, är det organ som samlar Finlands yrkeshögskolebibliotek kring gemensamma frågor. I dag hör 22 yrkeshögskolor under undervisnings- och kulturministeriet till konsortiet, tillsammans med Högskolan på Åland och Polisyrkeshögskolan. Konsortiets uppgift är att koordinera samarbete och gemensamma projekt mellan biblioteken, fungera som en länk till ministeriet, Nationalbiblioteket och andra samarbetspartner, samt utse representanter till olika arbetsgrupper inom biblioteksbranschen.

Jubileet firades den 9–10 juni på Haaga-Helias campus i Böle, Helsingfors, samt i Helsingfors centrumbibliotek Ode, dit både nuvarande och tidigare aktiva inom konsortiet bjöds in. Programmet bjöd på ett festseminarium, en avslappnad kvällsfest i Ode, samt en nätverksdag full av workshoppar om teman som hållbar utveckling, tillgängliga e-material, informationssökning med AI och hur man känner igen vinklad information.

Bland talarna märktes **Siim Kumpas** från Europeiska utrikestjänsten, som talade om att motverka utländsk informationsmanipulation genom

att flytta fokus från enskilt innehåll till manipulativa beteenden. **Anssi Almgren**, hållbarhetschef vid Metropolia, lyfte fram hur kreativitet och berättande kan driva hållbarhetsarbete i biblioteken. **Karkki Havaste**, informationsspecialist vid Aalto-universitetet, resonerade kring hur generativ AI utmanar och omformar högskolebibliotekens arbete. Dessutom talade psykologen och neuropsykologen **Laura Sokka** om hur individer och arbetsgemenskaper kan hitta kraft och riktning mitt i förändring.

Just sådana nätverksdagar är något av AMKIT-konsortiets signum: tillfällen då bibliotekarier från yrkeshögskolor från olika håll i landet samlas, byter erfarenheter och inspirerar varandra. Stämningen var varm och engagerad – en påminnelse om att yrkeshögskolebiblioteken, trots geografiska avstånd, bygger sitt arbete tillsammans.

Tjugofem år av samarbete, påverkansarbete och gemenskap är något att fira. *Bibban* vill passa på att varmt gratulera AMKIT-konsortiet till jubileet – och önska fortsatt energi och goda nätverksvibbar för de kommande 25 åren!

Janne Nyström

Laura Sokkas anförande handlade om metoder för att hantera stress.

FRK uppmärksammar biblioteken – en hyllning till hela branschen

FINLANDS RÖDA KORS beviljar årligen utmärkelsen Humanitär handräckning till en person eller en sammanslutning som på ett särskilt förtjänstfullt sätt har främjat humanitära värden, teman eller insatser i Finland. Utmärkelsen delas ut under Rödakorsveckan i början av maj och instiftades redan år 1988.

År 2026 gick den hedersamma utmärkelsen till det finländska biblioteksväsendet – till alla bibliotek i landet. Genom sitt dagliga arbete stärker biblioteken läskunnigheten, främjar tillgången till tillförlitlig information och erbjuder en trygg och inkluderande mötesplats där alla är välkomna.

Utmärkelsen togs emot av Finlands svenska biblioteks-förening och Suomen kirjastoseura, som representanter för hela biblioteksväsendet i Finland. Erkännandet riktar sig till alla er som arbetar i landets bibliotek – ni som varje dag skapar utvecklande, inspirerande och trygga miljöer för besökare i alla åldrar.

Anne Granberg

Dåvarande styrelsemedlem Anne Granberg från FSBF tillsammans med Finlands Röda Kors styrelseordförande Elli Aaltonen och generalsekreterare Eero Rämö. Foto: Suomen kirjastoseura

Konferens i Lund

DEN 14–16 OKTOBER ordnar Lunds universitet en konferens med temat *Access to Knowledge – Joining Forces towards Community and Sustainable Publishing*. Under konferensen diskuteras hur

bibliotek, förlag och akademiska institutioner kan arbeta tillsammans för att skapa ett mer hållbart vetenskapligt kommunikationslandskap. Konferensen sponsras av förlag och är därmed gratis att

delta i. Arrangörerna ser gärna fler konferensdeltagare från de nordiska länderna.

Mera information finns på adressen: www.lundonline.lub.lu.se/lundonline

Nya styrelsemedlemmar!

På årsmötet i Vörå fick styrelsen tre nya medlemmar.
Här presenterar de sig kort. Välkommen med i FSBF:s styrelse!

Katarina Barkar

Jag heter Katarina Barkar, jag är 62 år och arbetar i Pedersöre, främst på huvudbiblioteket. Jag tycker om att göra allt möjligt! I vårt bibliotek är det jag som presenterar bibliotekets nyutkomna böcker en gång i månaden. Tillsammans med min kollega Lisa Ahlvik har vi utformat två Escape Room-spel och vi besöker också kommunens alla ettor och tvåor för läsfrämjande verksamhet. Som bäst håller vi på och planerar programmet till sommarens Bibbahäng.

Jag har en lång bakgrund som modersmåls lärare främst i Pedersöre gymnasium, men också för vuxen-studerande i Aftonläroverket och Yrkesakademin.

När barnen var små var jag med i den lokala Hem och Skola-föreningen, först som medlem och sen som ordförande. Jag har också suttit två perioder i Förbundet Hem och Skolas styrelse.

Jag har arbetat administrativt några år som projekt-kordinator inom skola och utbildning i Pedersöre och varit med och ordnat stora fortbildningstillfällen för över 700 pedagoger

här i Pedersöre t.ex. Framtidsdax 2018 och Rörelsedax 2019 men också mindre fortbildningar för pedagoger på olika stadier.

Inom biblioteksvärlden är jag rätt ny och har bara hunnit arbeta ca 6 år, men jag trivs och mitt jobb är så roligt!

Privat njuter jag av att sticka, läsa böcker, simma, paddla kajak med mera. Vi har två katter, Max och Putte, och i slutet av maj flyttar sonen hem från Åbo och då följer också katten Mårten med.

Jag tycker det är intressant att vidga mina vyer och se på mitt arbete ur nya perspektiv. Därför är jag intresserad av att vara med i styrelsen. Jag hoppas att jag med mina erfarenheter från skola och utbildning har något att tillföra styrelsearbetet.

Johannes Jansson

Mitt namn är Johannes Jansson, jag är 48 år och härstammar från Åbo. Jag jobbar på Åbo Akademis bibliotek som planerare. För det mesta jobbar jag med ÅAB:s Finna-sidor och andra relaterade programmerings- och datarelaterade uppgifter. Kort sagt, att få olika system att prata samma språk med varandra.

I mitt tidigare liv har jag arbetat som arkivarie och inom service/transportbranschen. I grunden är jag både merkonom och elmontör, sedan har jag läst mig till ekonom vid ÅA.

I det privata spenderar jag mycket tid i Korpoström i min fars barndomshem som jag underhåller och gör små reparationsprojekt på, samt det eviga gräsklippandet som aldrig tycks ta slut.

Ser fram emot att få bidra till styrelsearbete vid FSBF och hoppeligen kan mina erfarenheter vara till nytta.

Kirsi Kaisla Sundholm

Bibliotekarie, Brändö kommunbibliotek, Åland.

När valberedningen ställde frågan om jag kunde tänka mig bli Ålands representant i FSBF-styrelsen, hade jag ingen orsak att tveka. Små kommunbibliotek är viktiga kulturbärare, vilkas verksamhet gärna får uppmärksammas då branschen i dagens läge utvecklas med stora kliv. Ålands Brändö kommun ligger i den nordöstra delen av den åländska skärgården och nås med en 40-minuters färja från Gustavs, däremot är restiden till Mariehamn ca 3,5 timmar.

Brändö kommunbibliotek firar sin 90-åriga verksamhet den 6 december. Vår främsta "produkt" är böcker, av dem finns ca 15 000. Meröppet i kyrkbyn i Brändö är tillgängligt årets alla dagar sedan 2015. Bemannad service på huvudbiblioteket 14 timmar i veckan samt 2 timmar i veckan på filialen i Lappo by, där biblioteksverksamheten startades redan på 1890-talet av ungdomsföreningen.

I augusti samlades nya styrelsen till konstituerande möte och strategidag i Tammerfors. Fr. v. Ulrika Staffans, Charlotta Panzera, Emma Ekstrand, Anneli Haapaharju, Johannes Jansson, Janne Nyström, Jan Nyström, Katarina Barkar, Kirsi Sundholm, Ulrika Backlund och Mia Karvonen.

Administrativt leds biblioteksverksamheten av Brändös biblioteks- och kulturnämnd där bibliotekarien är föredragande. Kommunbiblioteket är en del av det åländska biblioteksnätverket Katrina, där det finns samarbete bland annat kring katalogisering, e-tjänster och den åländska biblioteksappen under ledning av Mariehamns stadsbibliotek.

Biblioteksbranschen kom jag till via Fortbildningscentralen vid ÅA där jag studerade informationsvetenskap 2014–2017, och därefter ledarskap inom bibliotek. Före jag började på Brändö har jag arbetat på tre övriga

åländska bibliotek. Tidigare har jag studerat till kommunal kultursekreterare och -instruktör och ungdomssekreterare. Jag har en fil.mag. examen och har forskarutbildat inom konsthistoria. Framför allt har jag tidigare jobbat inom museibranschen.

Jag håller också på med konstterapi och är auktoriserad guide. En tvättäkta humanist som är intresserad av det mesta – inte så ovanligt för biblioteks-personal.

Hör av dig till oss!

Ta gärna kontakt med någon i styrelsen om du har idéer, förslag, ris eller ros vad gäller FSBF:s verksamhet!

AI har redan flyttat in i biblioteken

– men det mänskliga omdömet står fortfarande i centrum

"Jag använder AI nästan varje dag, men jag litar aldrig blint på svaret."

Den kommentaren sammanfattar kanske bättre än något annat hur biblioteken i Finland förhåller sig till AI just nu. AI har redan blivit en del av vardagen, men den används med samma kritiska blick som biblioteken alltid har uppmuntrat sina användare att ha.

UNDER DET SENASTE året har AI varit ett av de mest omtalade ämnena inom biblioteksområdet. Nya verktyg lanseras nästan varje vecka och diskussionen pendlar mellan stora möjligheter och stora farhågor. Kommer AI att förändra biblioteken i grunden eller blir den helt enkelt ännu ett arbetsverktyg bland många andra?

För att få en tydligare bild av situationen genomfördes en nationell enkät om AI-kunnande inom biblioteken. Enkäten genomfördes inom ramen för AI-projektet, som drivs av den riksomfattande utvecklingsenheten vid Helsingfors stadsbibliotek på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet. Totalt svarade 575 biblioteksanställda från olika delar av landet, vilket ger en ovanligt bred bild av hur AI faktiskt används och hur man ser på dess möjligheter och utmaningar.

Resultatet visar en betydligt mer nyanserad bild än den offentliga debatten ibland ger sken av. Biblioteken står varken inför en teknikrevolution eller ett teknikmotstånd. De befinner

sig snarare mitt i en läroprocess där nyfikenhet och kritiskt tänkande går hand i hand.

AI är redan en del av vardagen

Det är lätt att tala om AI som framtids teknik, men för många bibliotek är framtiden redan här. Enkäten visar att användningen varierar, men AI finns redan i verksamheten.

Ungefär en tredjedel använder inte alls AI, omkring 30 procent har testat AI, 27 procent använder AI då och då och drygt 10 procent använder AI aktivt. Samtidigt uppger över hälften att de redan kan använda åtminstone vissa AI-verktyg.

Det handlar sällan om att låta AI göra jobbet. I stället används AI för att komma i gång med texter, sammanfat-

ta material, översätta, planera program eller fungera som ett bollplank i idéarbete. AI sparar tid och kan ge nya perspektiv, men AI ersätter inte den egna bedömningen.

Kanske är det just här bibliotekens styrka blir tydligast. Det professionella omdömet står fortfarande i centrum.

Nyfikenheten är stor, men frågorna är många

Enkäten visar tydligt att det inte är oro som dominerar, utan nyfikenhet. Många vill prova, lära sig mer och förstå vad AI faktiskt kan bidra med i arbetet.

Samtidigt finns en stark eftertänksamhet. Bibliotek bygger sin verksamhet på tillit, och därför väcker AI också många frågor. Det handlar inte bara om tekniken, utan om ansvar. Vad

Enkäten visar tydligt att det inte är oro som dominerar, utan nyfikenhet. Många vill prova, lära sig mer och förstå vad AI faktiskt kan bidra med i arbetet.

Enkäten visar därför något ganska hoppfullt. Biblioteksområdet verkar inte vara rädd för AI. Man vill förstå och prova AI och samtidigt ställa de svåra frågorna. Tekniken får gärna utvecklas snabbt, men det mänskliga omdömet ska fortsätta sätta riktningen.

händer med informationen vi matar in? Hur påverkas upphovsrätten? Hur tillförlitliga är svaren? Hur skyddar vi användarnas integritet?

Just tillförlitlighet, dataskydd och etik lyfts fram som de största orosmomenten i enkäten. Det visar att biblioteksområdet inte springer efter tekniken för teknikens skull, utan vill använda den på ett genomtänkt och ansvarsfullt sätt.

I Svenskfinland finns dessutom en egen dimension. Här arbetar många dagligen mellan två språk och behöver skriva, översätta och kommunicera både på svenska och finska.

För många upplevs AI därför som ett konkret stöd, särskilt i textarbete och översättningar. Samtidigt lyfts språkets kvalitet fram som en utmaning. En text kan vara grammatiskt korrekt, men ändå kännas lite fel. Det lokala uttrycket, tonen och nyanserna kräver fortfarande mänsklig känsla och erfarenhet.

Det handlar också om jämlikhet. I ett litet språkområde är det avgörande att tekniken fungerar väl på svenska och att servicen håller samma kvalitet på båda nationalspråken.

AI förändrar inte uppdraget – men det breddar det

Bibliotekens uppdrag har alltid handlat om information, läsning och kunskap. Det förändras inte nu. Däremot blir innehållet i uppdraget bredare.

Tidigare handlade informationskompetens mycket om att kunna söka, värdera och granska information på nätet. Nu handlar det också om att förstå AI.

Hur vet vi om något är AI-skapat? Hur känner vi igen felaktig information när språket låter övertygande? Hur använder vi AI utan att sluta tänka kritiskt?

Det här är frågor som biblioteken redan möter i vardagen. Därför handlar AI inte bara om nya verktyg, utan också om bildning, källkritik och demokrati.

Vad behövs nu?

Svaren i enkäten pekar åt samma håll. Biblioteken efterfrågar inte fler stora visioner, utan konkreta verktyg som fungerar i vardagen.

Man vill ha praktiska exempel, korta utbildningar, möjlighet att testa olika AI-verktyg och framför allt diskutera med kollegor. Behovet av gemensamma riktlinjer och erfarenhetsutbyte är stort.

Samtidigt visar resultaten att utbildningen ännu inte nått alla. Drygt en tredjedel har inte fått någon utbildning alls, medan andra har lärt sig genom kurser eller på egen hand. Utgångsläget ser alltså väldigt olika ut.

Det finns därför ett tydligt behov av gemensamt lärande, stegvis utveckling och en riktning som känns trygg för hela biblioteksområdet.

Framtiden handlar fortfarande om människor

Bibliotekens historia har alltid varit en historia om förändring. När internet kom förändrades arbetet. När e-böcker kom förändrades det igen. AI är nästa steg, men den förändrar inte bibliotekens viktigaste uppgift, att hjälpa människor att hitta, förstå och värdera information.

AI kan göra arbetet smidigare och öppna nya möjligheter, men den kan inte ersätta det som är kärnan i biblioteksarbetet: det professionella omdömet, det mänskliga mötet och förmågan att skapa förtroende.

Enkäten visar därför något ganska hoppfullt. Biblioteksområdet verkar inte vara rädd för AI. Man vill förstå och prova AI och samtidigt ställa de svåra frågorna. Tekniken får gärna utvecklas snabbt, men det mänskliga omdömet ska fortsätta sätta riktningen.

Och kanske är det därför den inledande kommentaren sammanfattar läget så väl: *"Jag använder AI nästan varje dag, men jag litar aldrig blint på svaret."*

Det är inte ett uttryck för misstro mot AI. Det är ett uttryck för den kritiska informationskompetens som alltid har varit bibliotekens främsta styrka.

Anneli Haapaharju

Skibban vill bli en självklar del av Björneborg

Vad händer när man bygger ett helt nytt bibliotek från grunden? I Björneborg finns sedan januari svaret i form av **Skibban**.

För tillfället är aulan Anna Kyhä-Manteres favoritplats i Fiini. Den pryds av konstnären Milla Vaahteras glasmobil, och kan beskådas av alla förbipasserande biblioteksbesökare.

SKIBBAN ÖPPNADE i januari i år och är ett nordiskt bibliotek i Kulturhuset Fiini. Bakom satsningen står Svenska kulturfonden i Björneborg, SKiB, vars uppdrag är att främja svenskspråkiga kultursträvanden i staden. Ett alternativ hade därför varit att helt enkelt bygga upp ett bibliotek med svenskspråkigt material. Men man ville något mer. Biblioteket är nytt, men idén är äldre än huset.

När SKiB för omkring tio år sedan fick möjlighet att köpa tomten där Fiini nu står hade stiftelsen redan planer på att utveckla sitt campus, där bland annat Björneborgs svenska samskola har sin verksamhet. När byggbeslutet väl fattades 2022 var biblioteket en självklar del av visionen.

– Vi har sett det här som ett center för kultur och bildning. Och hur skulle

det se ut utan bibliotek? säger **Anna Kyhä-Mantere**, som har lett kulturhusprojektet.

Den stora frågan var snarare vilken form det skulle få. Skulle det vara ett bibliotek främst för skolan, eller en plats som också lockade resten av Björneborgs invånare?

Svaret blev Skibban – ett öppet bibliotek för alla.

Från ritbord till bokhylla

Att planera ett bibliotek från grunden var samtidigt ett nytt territorium för Anna Kyhä-Mantere som inte har en bakgrund inom biblioteksbranschen. Därför blev samarbetet med Björneborgs stadsbibliotek viktigt.

Stadsbiblioteket ligger bara några kvarter från Skibban och har bidragit med sin biblioteksexpertis under planeringen. Staden har också hjälpt till med den inledande materialanskaffningen.

För **Kati Pipinen**, som ansvarar för den dagliga verksamheten, har uppgiften varit att omsätta visionen i ett fungerande bibliotek. Hon har erfarenhet av biblioteksverksamhet och blev ett viktigt tillskott när biblioteket

skulle byggas upp från grunden. Den andra halvan av Skibbans personalstyrka är **Mikaela Railamaa**. Hon kombinerar arbetet på Skibban med sin tjänst som speciallärare i skolan vägg i vägg och har följt projektet ända sedan planeringsstadiet.

Hur ska beståndet byggas upp? Hur ska böckerna placeras? Hur ska rummet fungera för olika besökare? När ett bibliotek byggs från grunden blir även de små detaljerna en del av arbetet.

– Att barnböckerna måste placeras så att barnen själva kan nå dem, konstaterar Railamaa, som sköter om barn- och ungdomsavdelningen.

I Skibban syns det nordiska perspektivet i beståndet. Här finns litteratur av författare från olika nordiska länder, men böckerna är på svenska eller finska. De flesta böckerna är nyinköpta – en del kommer från skolbiblioteket och bland de äldre titlarna finns klassiker av bland andra **Tove Jansson** och **Astrid Lindgren**. På vuxenavdelningen har Kati och Mikaela redan noterat ett särskilt intresse för lättläst litteratur på svenska.

– Besökarna har frågat efter böcker på lätt svenska så det utbudet har vi tänkt utöka, berättar Pipinen.

Samarbetet med staden har också gjort det möjligt för Skibban att använda samma bibliotekssystem som stadens bibliotek, Satakirjastot. Det innebär att besökarna använder sitt vanliga bibliotekskort, kan söka i katalogen och reservera material på samma sätt som vid andra bibliotek i området. Det är en del av tanken att tröskeln ska vara låg för att besöka biblioteket.

Ett bibliotek att stanna i

Den låga tröskeln handlar inte bara om öppettider och bibliotekskort. Skibban ligger i en miljö där det finns flera anledningar att stanna till.

Utanför biblioteket finns bland annat ett café och en tidningshylla med svenskspråkiga magasin och dagstidningar på både svenska och finska. Ursprungligen var tanken att tidning-

På Skibban har Kati Pipinen och Mikaela Railamaa fått bygga upp verksamheten från grunden och se den växa fram. Foton: Sandra Herrmans

arna skulle finnas inne i biblioteket, men utrymmet räckte inte riktigt till. Lösningen har visat sig fungera bra.

– Besökarna har uppskattat att de kan sätta sig ner med en kaffe och bläddra i en tidning, säger Pipinen.

Även programverksamheten är en viktig del av arbetet med att göra biblioteket till en mötesplats. Under våren har Skibban redan hunnit ordna författarbesök med **Monika Fagerholm** och **Eva Frantz**, ett tredagars Muminmaraton under läsveckan och de återkommande programmen Bokbabbel och Novellkroken.

Programmen blir också ett sätt att använda bibliotekets tvåspråkiga och nordiska profil i praktiken. Vid ett kommande Bokbabbel ska finskspråkiga Kati exempelvis hålla bokprat på svenska.

För Mikaela har den första tiden på biblioteket också varit något av en intensiv introduktion i biblioteksarbete: kundmöten, feedback, databaser och alla de praktiska funktioner som hör vardagen till.

Att få allt på plats inför öppningen var inte heller något lugnt kapitel. En och en halv vecka innan öppning fick de tillträde till lokalerna. Då fanns böckerna fortfarande i Katis arbetsrum, staplade i lådor. Men det var bara för Kati och Mikaela att kavla upp ärmarna och börja köra alla lådor genom huset på kärra och in i det nya biblioteket.

– Riktigt kroppsarbete, medger Railamaa.

Från nyöppnat till etablerat

Under våren ökade lånesiffrorna för varje månad. Sommaren har varit lugnare, men verksamheten fortsätter att ta form och riktningen är tydlig.

Man vill skapa ett bibliotek som känns öppet och tillgängligt, dit det är enkelt att komma – oavsett om ärendet är att låna en bok, delta i ett evenemang eller bara slå sig ner en stund.

Kanske är det också därför de ord som personalen själva väljer för att beskriva Skibban säger en hel del: rauhallinen, kaunis, inbjudande och lättillgängligt.

– En härlig arbetsmiljö, säger Pipinen, som särskilt uppskattar bibliotekets akustik.

Att starta ett bibliotek från noll innebär förstås också att allt inte går att planera på förhand. Mikaela beskriver den första tiden som en process där man fått prova sig fram och lita på att saker löser sig.

– Vi har litat på att det som vi tagit för oss kommer att bli bra. Vi är ett bra gäng som jobbar här, och vi litar på att saker fixar sig.

Nu återstår det viktigaste: att se vad Skibban blir när biblioteket får växa tillsammans med sina besökare.

Sandra Herrmans

Teemu har alltid varit en vän av bibliotek. Därför var det inget stort steg att tänka sig ett arbete i branschen. – Biblioteket är ju ett så bra ställe, man kan bara vara här utan måsten. Foto: Monica Sandström

Teemu Sorila

– socionomen i biblioteket

Teemu Sorila på Vasa stadsbibliotek är något så ovanligt som bibliotekssocionom. Hans jobb kretsar kring uppsökande arbete, att väcka läslust och intresse för biblioteket och för kulturella upplevelser hos grupper som kanske annars missar chansen.

TEEMU HAR ARBETAT ett år som bibliotekssocionom och säger sig trivas riktigt bra. – Det är ett mångsidigt arbete, jag gör många olika saker. Men i första hand ska jag främja läskunnigheten inom olika grupper där det finns ett behov. Nästan all information i vårt samhälle är tillgänglig genom läsning. Man måste öva på förmågan att ta till sig text för att klara av olika situationer. Om jag kan väcka intresse för

bibliotekets tjänster är vi på god väg också med läsningen. Teemu är utbildad socionom men har även behörighet som barnträdgårdslärare. Han har arbetat på daghem men i och med studier till socionom fick han jobb inom det uppsökande ungdomsarbetet i Vasa där han kom att fortsätta i fyra år. – Jag trivdes väldigt bra också med det jobbet, men mitt arbetsavtal tog slut och då dök samtidigt annonsen

om tjänsten som bibliotekssocionom upp. Jag tyckte det lät intressant och som något som kunde passa mig! Teemu arbetar mycket ute på fältet i olika gruppträffar anordnade av välfärdsområdet, kommunen, organisationer eller föreningar. – Jag arbetar främst med invandrare och i första hand barn och ungdomar. Men även övriga ungdomar och vuxna som behöver olika slag av extra stöd hör till mitt arbetsområde.

Förutom att informera om bibliotekets tjänster använder Teemu också bland annat ordkonst och Shared Reading för att nå fram till människorna. I en av ungdomsgrupperna har de till och med producerat en egen tidning.

Diskussionen viktig

Det första året har inneburit mycket arbete med att forma metoder och söka de verksamhetsformer som känns mest meningsfulla.

– Jag försöker hitta på olika sätt för att få deltagarna att engagera sig i läsning och skrivande. Vi diskuterar också mycket i grupperna, pratar om allt möjligt. Mötet mellan människorna är viktigt och det är på det sättet vi kan nå fram till varandra.

Teemu konstaterar att det är bra att han arbetat flera år inom sociala sektorn i Vasa. I och med det har han en förståelse för och insikt i de utmaningar som finns. Teemu understryker att det måste finnas ett behov för att han som bibliotekssocionom ska ta sig an en grupp.

– Det är ingen idé att jag kliver in här på biblioteket och gör sådant som bibliotekspersonalen redan gjort i tiotals år. Jag är ju barnträdgårdslärare i grunden, det vore inget problem för mig att till exempel hålla babypoesi. Men det är ju inte därför jag är här. Däremot babypoesi riktad till invandrarfamiljer skulle passa bra in.

Vem han egentligen ska rikta sig till är något av en gråzon.

– Jo, jag funderar mycket på det. Var går gränsen, vem behöver bibliotekssocionomen mest?

Teemu konstaterar att det förstås också vore bra att ha en föregångare att bolla med, men tjänsten och den service han erbjuder är helt ny i Vasa.

– Jag känner inte ens till någon annan bibliotekssocionom i Finland. Jag vet att de finns i några av storstäderna i Sverige, men som jag uppfattat det så jobbar de med andra utmaningar och problem än vad jag gör.

Välmående genom kultur

Teemu poängterar möjligheten att nå välmående genom kultur. I det långa loppet är det ju just att skapa välmående som hans arbete handlar om.

– Forskning har visat att när en människa hittar ett sätt att konsumera kultur genom bland annat konst eller litteratur öppnas nya möjligheter, det ger inspiration även för livet i övrigt.

Teemu konstaterar att det dock inte är alldeles enkelt alla gånger att väcka intresset.

– Många av de jag jobbar med har en bristande läslust som kan bero på olika utmaningar såsom dyslexi eller ADHD. Sådana diagnoser försvårar läsningen och då kan man förstå att inspirationen inte heller finns. Läsningen blir mest ett måste.

Teemu besöker grupperna en eller flera gånger beroende på behov. Han bjuder även in grupperna till biblioteket för att på plats bekanta sig med utrymmena.

– Det är viktigt att de som inte annars besöker bibliotek ser vad vi kan erbjuda också på plats, att man kommer sig över tröskeln. Det handlar ju inte bara om att läsa böcker – här ordnas evenemang, utställningar, man kan läsa tidningar, låna redskap och använda datorer. Man kan vara en aktiv biblioteksbesökare på många olika sätt.

Möjligheten att bara vara i biblioteket är värdefull för många. Teemu konstaterar att många ungdomar tycker att det är tungt att vistas i miljöer med mycket människor och ljud. Då kan biblioteket bli en avkopplande plats.

– Det är väl som en hidden agenda. Om jag väl får personer som ogillar läsning att börja tycka om biblioteket så lånar de nog en bok också förr eller senare, skrattar Teemu.

Monica Sandström

Kommentarer från Vasa stadsbibliotek

Sanna Bondas, Kultur- och biblioteksdirektör i Vasa, varför valde Vasa stadsbibliotek att anställa en bibliotekssocionom?

Vi ville på biblioteket utveckla arbetet med läsfrämjande och bredda bibliotekets service till grupper som lätt blir osynliga som användare. Därför ville vi stärka vår mångprofessionella personalstyrka och få in kompetens och erfarenhet från det sociala området.

Avlastar bibliotekssocionomen övrig personal eller handlar det om kompletterande service?

Bibliotekssocionomens arbete kompletterar bibliotekets tjänster och tillför en ny dimension till det läsfrämjande arbetet.

Vet du om det finns andra bibliotek i Finland med en bibliotekssocionom?

Såvitt jag vet finns det ingen kollega i Finland med exakt samma titel, men det finns säkert många delvis liknande arbetsuppgifter och roller runt om i landet.

Tror du det blir vanligare framöver även hos andra bibliotek?

Jag tror att utvecklingen mot mer uppsökande bibliotekstjänster kommer att bli allt starkare framöver.

Har du andra kommentarer om satsningen?

Jag är mycket stolt över att vi har haft möjlighet att omforma en tidigare tjänst och skapa bibliotekssocionomens uppdrag. Teemu gör ett fantastiskt arbete hos oss!

Nordiska biblioteksforeningar möttes i Köpenhamn

De nordiska biblioteksforeningarna träffas årligen, och i maj var det Köpenhamns tur att stå som värd. Två från FSBF deltog, undertecknad och vår verksamhetskoordinator **Michelle Mattfolk**.

KÖPENHAMN BJÖD PÅ sommarvärme, men vädret växlade mellan sol och regn. Vi träffades i byggnaden Vartov i centrala Köpenhamn. Byggnaden uppfördes i början av 1700-talet och har tidigare fungerat som fattighus med kapell. Numera håller bland annat Danmarks Biblioteksforening till där, tillsammans med andra kulturella föreningar.

Vi fick inledningsvis höra om Nordic Food Programme och dess koppling till Week17. Week17 är en nordisk temavecka för bibliotek som lyfter FN:s 17 globala hållbarhetsmål – den startade i Danmark 2022 och har sedan spridit sig i hela Norden och internationellt (över 200 bibliotek i 13 länder deltar idag). Upplägget är enkelt: biblioteken arrangerar något med koppling till målen, t.ex. byteskvällar, utställningar eller workshoppar, och

veckan låter biblioteken synas som mer än en plats där man lånar böcker.

Under denna etablerade temavecka planeras det nya nordiska matprojektet att lanseras 2027. Projektet handlar om matkultur och hållbarhet. Tanken är inte att tala om för människor vad de får eller inte får äta, utan att inspirera till hållbarare matvanor. Alla bibliotek behöver alltså inte binda Week17 till mat; projektet söker minst tre bibliotek i varje land som vill ta upp temat.

Internationell bibliotekspolitik

Vi fick också höra om ELAN (European Library Associations Network), som nu varit igång i 16 månader. En inledande enkät genomfördes 2025 för att senare kunna jämföras med en avslutande enkät. Syftet med ELAN är att stärka EBLIDA:s ställning nationellt och i

Europa, och arbetet drivs genom fem expertgrupper – bland annat kring bibliotekspersonal, digital omställning och kreativa partnerskap. Hittills har mycket av arbetet handlat om upphovsrättsfrågor, men lika viktigt har varit att helt enkelt föra samman människor och skapa dialog inom sektorn.

Nordic Caucus, det nordiska mötet i samband med IFLA:s världskonferens, diskuterades också. Man hoppas kunna påverka IFLA genom ett nordiskt samarbete. Nästa år arrangeras mötet i London med temat aktivt medborgarskap och yttrandefrihet.

Nyheter från de nordiska föreningarna

Nästa punkt på agendan var att de olika föreningarna berättade om sin verksamhet och aktuella frågor. Vi från FSBF inledde med att kort berätta om vår verksamhet. Därefter tog Finlands biblioteksforening upp finländska frågor, som att Nationalarkivet stänger delar av sin verksamhet, samt att Nationalarkivet, Depåbiblioteket och Celia sammanslås.

Svensk biblioteksforening har tappat 50 medlemmar, främst äldre pensionärer, men driver samtidigt en studentkampanj för att locka nya. Almedalen beskrevs som mycket intensivt med en egen bibliotekscen. Fjolårets Biblioteks dagar i Borås sålde slut i rekordfart – dock blir det inga Biblioteks dagar alls i år eftersom alla resurser läggs på valet.

För Norsk biblioteksforening står läsning högt på agendan, och bokför-

säljning, utlåning och biblioteksanvändning ökar för varje år. Samtidigt saknas just nu en nationell biblioteksstrategi eftersom den förra löpte ut 2025.

I Danmark pågick regeringsförhandlingar då mötet hölls, så i Dansk Biblioteksforening kände de en osäkerhet inför den nära framtiden. Många politiker ser fortfarande bibliotek främst som platser för böcker och utlåning. Samtidigt är de som biblioteken främst borde nå sådana människor som inte självmant tar sig till biblioteken.

Dagen avrundades med en fin middag på restaurang Cofoco. Det var fin stämning, god mat och livliga diskussioner på diverse skandinaviska språk, samt engelska.

Ny EU-rapport om bibliotek

Dag två inleddes med en ny EU-rapport, "Strengthening Europe through Public Libraries" – resultatet av två års arbete av 36 experter från 25 EU-länder. Rapporten slår fast att de 67 000 europeiska folkbiblioteken utgör Europas mest använda offentliga institution, och lyfter för första gången fram biblioteken som viktiga kulturella institutioner. En av rekommendationerna är att tillgång till bibliotek borde vara en social rättighet, även om skillnaderna mellan de bästa och sämsta biblioteken i Europa fortfarande är stora. De nordiska länderna ligger ofta i framkant, men även här finns friktioner – i Danmark tenderar högerpolitiker fortfarande att se bibliotek som enbart platser för boklån. Rapporten, som då ännu var opublicerad, har nu publicerats. En fråga var hur man ska se till att den inte bara hamnar i byrålådan utan faktiskt får genomslag.

Bibliotekens roll i totalförsvaret

Till sist fick vi höra om bibliotekens roll i totalförsvaret och krisberedskap. Sverige har tagit fram en verktygslåda för civilt försvar tillsammans med tre myndigheter, delvis som en lärdom efter flyktingkrisen 2015 då

Det både diskuterades och antecknades flitigt under träffen. I mitten FSBF:s verksamhetskoordinator Michelle Mattfolk.

Att samlas kring ett middagsbord är bra för gemenskapen. På bilden är mötesdeltagarna samlade till middag på restaurang Cofoco. Foton: Janne Nyström

många bibliotek fick hantera stora flyktingströmmar utan förberedelse. Bibliotekslagen reglerar vissa roller för bibliotek i kris och krig, och det lyftes fram att grundlagens yttrandefrihet ska gälla även i krigstid – något som konkretiserades under pandemin, då biblioteken behövde hållas öppna trots krisläget.

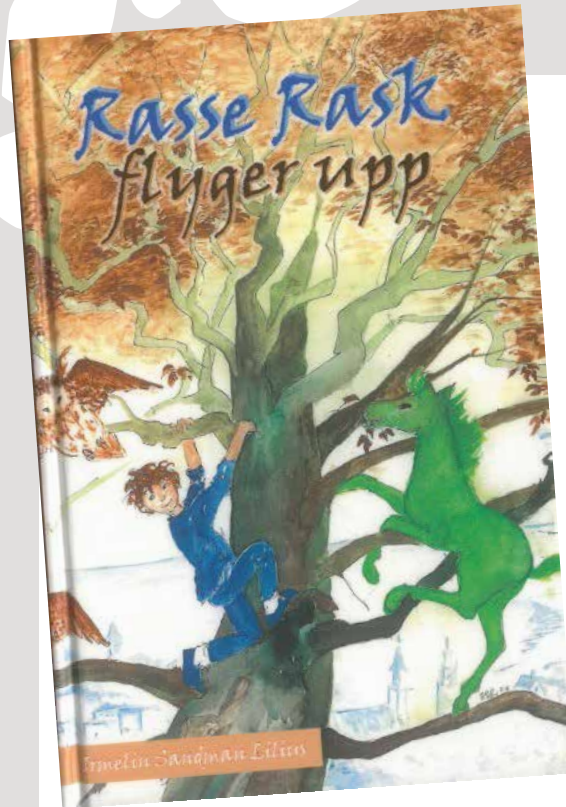
Diskussionen kretsade kring vad bibliotek kan göra i fredstid jämfört med krigstid – till exempel bibliotekslokalen som resurs, mobila bibliotek i kristider (bland annat som antenner för att förstärka digitala tjänster) och tillgång till information mer generellt.

Från övriga Norden nämndes att Finland redan erkänner bibliotek i sina riktlinjer, men att det praktiska arbetet inte kommit lika långt – dock har militären hållit försvarskurser för bibliotekspersonal. De nordiska länderna gjorde också ett gemensamt uttalande om beredskap 2024.

Resten av dagen bekantade vi från FSBF oss med diverse bibliotek i Köpenhamn, innan det bar hemåt igen. Nästa motsvarande möte kommer att äga rum i Helsingfors, och då får FSBF också delta som medarrangörer.

Janne Nyström

Rasse Rask – en livlig gosse i Irmelins sagouniversum

Irmelin Sandman Lilius hör till de stora barnboks-författarna på svenska i Finland och i Norden. Efter debuten som poet redan som nittonåring 1955 har hon publicerat drygt femtio verk; de flesta inom barn- och ungdomslitteraturen.

ÄR FYLLER Sandman Lilius nittio år, vilket hemstaden Hangö firar med olika evenemang under året. Det firas säkert också under årets bokmässor, vill jag tro.

Och det är ju i Hangö som en stor del av hennes skapande verksamhet har skett under decennier. Längre var det i samklang med maken, bildkonstnären, skulptören och samhällsdebattören **Carl Gustaf Lilius** (1928–1998). Makens konstnärskap skildras i hennes biografi *Sjutusen år*, som utkom i fyra delar åren 2003–2018.

Flertalet av Sandman Lilius tidiga barnböcker var kapitelböcker och under sextiotalet började hon även att illustrera dem i sin karakteristiskt lätta, lyriska stil. Hennes litterära universum kretsar kring den fiktiva småstaden Tulavall, som med sina smala gator och idylliska trähus hittar igenkänningspunkter i Borgå, Ekenäs och Hangö. Trilogin om Fru Sola; *Gullkrona gränd* (1969), *Gripanderska gården* (1970) och *Gångande Grå* (1971) är centrala för denna miljö

och ses allmänt som höjdpunkterna i produktionen. Tillika blev de hennes genombrott också i Sverige och övriga Norden.

Familjen Rask

Böckerna om Rasse Rask hör till Sandman Lilius senare period och om hennes tidigare böcker innehåller ”klassisk” fantasy för alla åldrar, är böckerna om Rasse Rask mer riktade till yngre barn. I stället för Tulavall är fonden Hangö med sina verkliga platser, som vävs in i hennes omisskännliga sago- och fantasyvärld. Rasses omistliga följeslagare är den gröna flyghästen Gröna svans, som följer med i alla berättelser. Hans familj består av pappa Rabbe, till yrket elektriker, som i kapitelboken *Rasse Rask flyger upp* ibland i slutet av berättelserna tar del av Rasses äventyr i Hangöbladets anonymiserande notis-nyheter. Sedan är det den något ängsliga mamman Elvina, som ofta läser romanen *Storm över Vidarö* (skriven av författarens mor **Rut Forsblom-Sand-**

Böckerna om Rasse Rask

Rasse Rask och bortrövade Lucia (2004)

Rasse Rask flyger upp (2007)

Rasse Rask följer spår (2009)

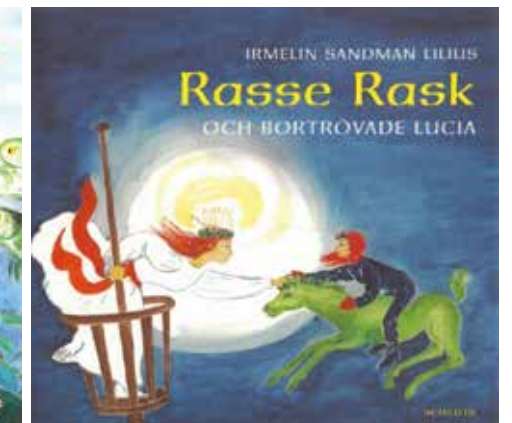
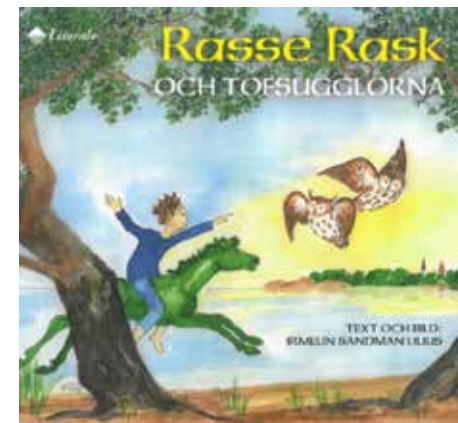
Vattentrappor under jorden (2010)

Rasse Rask och tofsugglorna (2020)

Rasse Rask och över-svämningssjulen (2023)

man) eller syr dockor. De bråkiga storbröderna Ronne och Rolle finns även med. Ifall det ibland finns en ”air” av anno dazumal över berättelsernas tidsbestämning, antyder brödernas mobiltelefoner och motorintresse att det ändå är ”nutid” som gäller.

Rasses mormor (eller ”mommo” som hon kallas genomgående) heter Edla Armida Calixta Nässelhög och

är en gumma med täta kontakter till sagovärlden. Vid sidan av Gröna Svans är hon ofta med i Rasses äventyr och i berättelsen *Godvådersdraken* i boken *Rasse Rask flyger upp* har hon en kinesisk vas, vars drakbild får liv och startar ett hejdlöst äventyr ...

Edlas motsats är den elaka tanten Ada-Beda Iding, som irriterar sig på familjen Rask och som ofta skriver upprörda insändare om dem i Hangöbladet. Rasses pappa brukar uttrycka sin rädsla för Iding genom att fly till ett ”möte”, antingen på riktigt eller som ett svepskäl.

Fantasi, humor och äventyr

Det finns både humor och äventyr i Rasse-böckerna, och lite ovanligare infallsvinklar på vedertagna finlands-svenska företeelser, som i julberättelsen *Rasse Rask och bortrövade Lucia*, som också är den första Rasse-boken (2004). Den börjar som en normal luciavall i Hangö, dock med stormigt väder. Familjen Rask tittar på lokal-tv när Hangös Lucia med tärnor ska firas på stadshusets balkong. Då kommer sjörövaren Kapten Krabba åkande i en sky-lift på hjul (folk tror att det är stadens skylift och gör därför ingenting i början) och rövar bort lucian. Hon tas sedan med fart ombord på skeppet

Irmelin Sandman Lilius

född i Helsingfors 14 juni 1936, bosatt i Hangö

Sedan debuten 1955 utgett drygt femtio verk; främst barnböcker men också vuxenlitteratur.

Kända verk: *Gullkrona gränd* (1969), *Gripanderska gården* (1970) och *Gångande Grå* (1971) samtliga ingår i Fru Sola-trilogin.

Är översatt till inemot femton språk och erhållit ett flertal priser, bland annat Nils Holgersson-plaketten 1972, Astrid Lindgren-priset 1976, Topeliuspriset 1980, Svenska Akademiens Finlandspris 1987, Tove Jansson-priset 2003.

Spånakäring och placeras som en lanternorna i masttoppen ute på Hangöfjärden. Rasse och Gröna svans, som ser det hela genom tv-sändningen beger sig i väg för att rädda lucian, men till masttoppen klättrar också skeppets unga styrman Horatius Simpa, som har med sig kaffe och pepparkakor. Ljuv musik uppstår och Simpa och lucian, i det civila Isadora Lindspragga, rymmer med Spånakärings skeppsbåt till Kapten Krabbas stora förtret; han har nämligen önskat att ha lucian som något man kan skryta över. Rasse Rask återvänder till Hangö med luciaklänningen och firandet fortsätter med det lugnande beskedet att stadens Lucia bara har åkt utomlands och snart skriver e-post hem. Till lugnet bidrar också att det i Hangöbladets horoskop stod att Lucia skulle möta en ”mörk främling”, kanske det var styrmannen Simpa?

Intrigen ovan är ett exempel på Rasse Rask-böckernas blandning av fantasi och humor och att det är fart och fläng som driver dem framåt – han heter ju inte Rask utan orsak! Som avslutning en lista på böckerna om Rasse Rask, trevliga lässtunder!

Johan Lindberg
Bibliotekarie, Arbis bibliotek

Välmående i vårvackert Vörå

Under blommande hägg, då våren var som vackrast i slutet av maj, samlades FSBF:s medlemmar från hela Svenskfinland till Biblioteksdagarna. I år arrangerades dagarna i Vörå och programmets röda tråd var temat *Välmående bibliotek*.

VILKET TEMA Biblioteksdagarna skulle få diskuteras fram i arbetsgruppen under vintern.

– Det kändes som dags för ett mer människonära tema som motpol till allt tekniskt som omger oss, såsom AI. Vår tanke var att fokusera på såväl en välmående biblioteksverksamhet, men även på personalens inre välmående, säger styrelsemedlem och bibliotekschef **Ulrika Staffans** från Vörå. Det var med andra ord Ulrika som tillsammans med övrig bibliotekspersonal i Vörå sydde ihop alla trådar på hemmaplan.

Drygt 90 personer deltog i Biblioteksdagarna som inleddes på onsdag kväll den 20 maj. Den första programpunkten var Afterwork på Vörå huvudbibliotek med mingel, småplock och lokala författarsamtal med **Ann-Luise Bertell**, **Lena Lindgård** och **Henna**

Johansdotter. Många deltagare anslöt sig dock först på torsdag då Biblioteksdagarna officiellt öppnades med bland annat en videohälsning från Vörås stolthet KAJ.

Föreläsningar kring teman som ”Hur mår biblioteket i Svenskfinland” med överinspektör **Lena Sundström** och ”Välmående bland bibliotekspersonal” med konsult **Maria Löfqvist-Håkans** är exempel på vilka rubriker torsdagen bjöd på.

Ett speciellt inslag var träffen för bokbussar. På torsdag eftermiddag körde sex österbottniska bokbussar in på Norrvallas parkering. **Peter Nykänen**, informatör på trafikverket, informerade om trafikfrågor och diskuterade kring arbetet med chaufförerna.

En rad inspirationsverkstäder hölls på torsdag eftermiddag, bland annat i bokbussen. Men fokus fanns även på AI, familjens läsning, Shared Reading

Vad är väl en fest utan tårta. Och tårtorna i Vörå var något alldeles extra!

och meröppna bibliotek. Samt naturligtvis på att umgås, diskutera och må bra tillsammans!

Festligt i UF-lokalen

Kvällsfesten ordnades i Vörå UF:s stora festsal. Ebbas kök på Norrvalla levererade en festlig trerättersmiddag som fyllde kvällen. På plats fanns även unga sångare från Vörå och en underhållande sketch framförd av Vörå UF.

En av de många glada festdeltagarna var bibliotekarie **Jenny Johansson** från Robertsfors i Västerbotten.

– Mina kollegor deltog i bokmässan hemma i Sverige, men just de dagarna hade jag en teaterresa till Helsing-

Glada miner under paneldebatten med rubriken *Hur skapar vi välmående bibliotek?* med Agneta Möller-Salmela, Lena Sundström, Lena Sångfors och Jan Finne. Moderator var Anna Bertills.

fors inbokad. Jag kollade runt vad jag kunde delta i för fortbildning istället och fick syn på de finlandssvenska biblioteksdagarna här i Vörå. Jag beslöt att delta och det har jag verkligen inte ångrat. Det har varit riktigt givande dagar hittills och roligt att se vilken biblioteksverksamhet det finns på den här sidan Bottniska viken.

Under kvällsfesten tilldelades Enter r.y. utmärkelsen för **Årets biblioteksgärning**. Läs mer om Enter på s. 22–23.

Välmående i vardagen

Fredagen inleddes med workshop kring teman såsom estetik på bibliotek, mera om välmående och visu-

ellt stöd. En träff ordnades även för högskolenätverket under rubriken ”Så förändras undervisningen i informationssökning med AI”. Under rubriken ”Hej du människa, hald ihåop” talade SJK Ertes **Lena Sångfors** om vikten av att ta hand om sig själv för att orka leverera i arbetet på biblioteket.

– Och om man inte håller ihop ”så måst man roup”, konstaterar Lena och betonar att bibliotekarieyrket inte är ett soloprojekt. Vi måste ta hjälp av varandra om krafterna tryter.

En deltagare konstaterar att det inför varje besök av en skolklass känns nervöst, men sedan då barnen går så känns det ändå tomt efter dem. Det

En gammal Vöråbo intervjuas i radion i en sketch framförd av Vörå UF.

läsinspirerande arbetet tar, men ger också energi, i den feedback och gehör man får från barnen.

I ett annat rum talar inredningsarkitekt **Madeleine Karv-Redlig** om vikten av estetik på biblioteket för ökat välmående bland såväl besökare som personal.

– Även små förändringar med små medel kan göra stor skillnad. Allmänna utrymmen har en tendens att lätt bli för opersonliga. Ta in stora grönväxter, mattor och portabla lampor för att mjuka upp intrycket. Ett effektivt sätt att skapa stämning är också att använda olika färgsättningar i olika utrymmen. »

En sällsynt syn med flera bokbussar på rad. Bokbussar från Vörå, Korsholm, Vasa, Närpes, Kronoby och Kristinestad mötte samman i Vörå för bibbadagarnas workshop om arbete i bokbussar och för allmän beskådan.

Peter Nykänen, informatör på Trafikskyddet, diskuterar med personal från bokbussarna om det säregna i det arbetet.

Jenny Johansson från Robertsfors i Västerbotten trivdes på de finlandssvenska biblioteksdagarna.

Författare och dramainstruktör Annika Åman och musiker och poet Rickard Eklund bjöd på litteraturpromenad i omgivningen kring Norrvalla.

Madeleine Karv-Redlig berättade om estetikens och inredningens betydelse för välmående på biblioteket.

Musikern och poeten Rickard Eklund sjunger under Litteraturpromenaden i skogarna kring Norrvalla.

» Madeleine konstaterar att biblioteket känns mer levande om det också finns utrymmen för dels utställning av böcker, men även andra föremål.

– Flödet är viktigt, besökaren ska lätt kunna orientera sig och upptäcka nya saker genom strategiskt placerade utställningsytor.

Fin avslutning

På fredag eftermiddag lades tyngdpunkten på deltagarnas fysiska välmående eftersom det fanns möjlighet att delta i käppgympa, få tips om ergonomi, ta en promenad till Tegengrensgården eller en litteraturpromenad i omgivningen kring Norrvalla.

Den röda tråden fortsatte på eftermiddagen då **Malin Knip** från Folkhälsan talade kring hur vi med hjälp av fysisk aktivitet kan stärka vår hjärna.

– Vi är designade för att röra på oss. Ta trappor när det är möjligt, res dig upp i reklampausar, stå då du pratar i telefon, parkera längst bort eller stig av bussen en hållplats tidigare, konstaterar Malin och ger en rad målande

exempel på hur hjärnan fungerar och reagerar på fysisk aktivitet.

Sista programpunkten var en paneldiskussion om välmående bibliotek med Shared Reading läsledare **Agneta Möller-Salmela**, SJK Ertes koordinatör **Lena Sågfors**, TTV:s överinspektör för bildningsväsendet **Lena Sundström** och Vörås kommundirektör **Jan Finne**. Finne konstaterar att kommunen under våren stått inför sparkrav, vilket föranledde en diskussion om ett av de tre biblioteken ska stängas eller renoveras.

– Vi gjorde en mycket noggrann kartläggning av olika faktorer och resultatet blev enhälligt, biblioteket ska vara kvar, vi renoverar. Bland olika åldersgrupper fanns ett starkt stöd för biblioteken och allt vad de erbjuder.

Tacksam arrangör

Efter intensiva förberedelser var Biblioteksdagarna så över. Ulrika Staffans, vad har du för tankar nu efteråt?

– För mig som bibliotekschef känns det väldigt glädjande att biblioteksdagarna blev så lyckade. Efter månader av planering var det också en lättnad att få se allt falla på plats. Trots många detaljer att hålla reda på upplevde jag att stämningen var varm och positiv genom hela arrangemanget. Hela Vörås bibliotekspersonalens engagemang, samarbetet med FSBF och alla övriga samarbetsparter gjorde att vi fick möjlighet att visa upp Vörå och vårt bibliotek för kollegor från hela Svenskfinland. Det jag tar med mig starkast är de positiva mötena mellan människor och känslan av att vi tillsammans skapade något som uppskattades av många. Jag hoppas att deltagarna åkte hem med både nya idéer, erfarenhetsutbyte, inspiration och fina minnen från dagarna hos oss.

Monica Sandström

Torsdagens kvällsfest inleddes med en välkomstskål i Vörå UF:s stora samlingssal av föreningens ordförande Anneli Haapaharju.

Bokslut över biblioteksdagarna 2026

VÄRSOMMAREN 2026 var en fest för bibliotekspersonal som gillar fortbildning där man träffas på riktigt. Jag tänker förstås på de finlandssvenska biblioteksdagarna i Vörå i maj och de finska biblioteksdagarna i Uleåborg i början av juni. Jag hade turen att få delta i båda evenemangen.

Vad blir kvar när festen är slut kan man fråga sig. I mitt bokslut noterar jag att AI trendade tydligt i Uleåborg men var närvarande som sidofokus också i Vörå. Vi fick bland annat ta del av den mediekritiska aspekten, riskerna med att inte känna igen AI-genrerat material i informationsflödet och hur AI-kunnighet i praktiken kan se ut för olika åldrar, och den kreativa aspekten, hur AI kan vara en lekkamrat i en skapandeprocess.

Bibliotekens roll för demokratin tangerades på ett par föreläsningar i Uleåborg, varav norska Elin Goltes föreläsning gav ett gott underlag för vidare diskussion. Golte har undersökt evenemangens roll för delaktigheten och demokratin. Bibliotekens roll som arena för debatt och samtal är inte fullt ut prövad, menade hon. Om biblioteket vill vara en mötesplats är det viktigaste det som händer före, efter och i pausen under ett evenemang. Fika och atmosfär ska inte underskattas. De flesta biblioteksevenemang är lite för organiserade för att uppfylla kriterierna för att vara en så kallad tredje plats. Den tredje platsen är ett begrepp som myntades av Oldenburg 1989 och karaktäriseras av att det är en neutral, lättillgänglig plats med låg profil, utanför hemmet och arbets-

platsen. Det är en plats där man möter människor man känner (på ett biblioteksevenemang möter man mera troligt främlingar eller kategoribekanta), samtal är den främsta aktiviteten och eventuella aktiviteter är löst strukturerade eller helt ostrukturerade.

En av utmaningarna som Golte lyfte är ifall biblioteken borde vara en neutral eller postneutral samtalsarena. Är det ens möjligt att vara neutral? I bibliotekssammanhang har ordet postneutral använts för att beskriva en hållning där man inte är strikt neutral utan står upp för demokrati och mänskliga rättigheter.

Utöver de nämnda temana behandlades läsfrämjande, framtidsspaningar och tillgänglighetsfrågor både i Vörå och Uleåborg. Som trendspaning kan det vara intressant att notera vilka ämnen som inte var närvarande på årets biblioteks dagar. Frågor om hållbarhet,

mångfald, barns och ungas rättigheter och biblioteket som en plats för eget skapande hör till den kategorin.

Sist men inte minst innebar biblioteksdagarna möten mellan kollegor. Det går inte att överskatta vad det betyder att träffa kollegor, utbyta tankar om högt och lågt och dela intryck med varandra. Speciellt värdefullt är det att få höra även de ofärdiga tankarna, som delas i mellanrummen. Det är där början till ett nytt samarbete, en ny idé, en fråga att undersöka kan födas och få börja gro. Eller så är det där du plötsligt får förklarat för dig hur någonting hänger ihop, för att någon ger dig en pusselbit med bakgrundsinformation som du inte förstått att du saknar.

Hur såg din upplevelse av biblioteksdagarna ut? Vad blev kvar i dig?

Lena Sundström
Överinspektör med specialområde allmänna bibliotek vid Regionförvaltningsverket

Digitalt stöd av och för seniorer

På biblioteksdagarna i Vörå tillkännagavs mottagaren av utmärkelsen Årets biblioteksgärning – **Enter r.y.** Föreningens svenskspråkiga koordinator **Sonja Bäckman** konstaterar att utmärkelsen var en stor överraskning och ära.

FÖRENINGEN ENTER grundades redan 1997 och har under alla år arbetat med digital handledning för seniorer. Men det är först sedan vårvintern 2024 som Enter har haft en svenskspråkig verksamhet, det är också så länge koordinator **Sonja Bäckman** har arbetat i föreningen.

– Jag arbetar för ett treårigt projekt som gjort det möjligt att starta upp den svenskspråkiga verksamheten. Jag jobbar främst med de tvåspråkiga kommunerna så mitt distrikt sträcker sig från Hangö i väster till Lovisa i öster, säger Sonja.

Enters verksamhet finansieras genom stöd från staten och en del privata donationer. Hur framtiden särskilt för den svenskspråkiga verksamheten ser ut är än så länge oviss eftersom det treåriga projektet närmar sig sitt slut. Försättningen hänger på den nya projektansökan. Utmärkelsen Årets biblioteksgärning ser Sonja som ett stort erkännande.

– Det känns väldigt fint att någon sett vad vi gör och tycker att vi gör det bra. Det var en stor ära och överraskning att vi fick priset, säger Sonja.

I princip hålls handledningen alltid på bibliotek eftersom det är tillgängliga platser både i stad och på landsbygden.

– Biblioteken är en oerhört fin samarbetspartner för oss. Alla är så tillmötesgående och välkomnande då vi hör av oss, servicen är oerhört bra.

Vi skulle inte ha möjlighet att vara verksamma på så många orter som vi är utan biblioteken, konstaterar Sonja.

Stort antal handledare

Föreningen har en verksamhetsledare, tre verksamhetskoordinatorer och en marknadsföringskoordinator. Att föreningen har anställd personal kom till så sent som 2012, innan det fungerade verksamheten helt ideellt.

Digital handledning kan man få av Enter på hela 80 orter i Nyland av drygt 200 handledare. De som ger själva handledningen är själva seniorer som arbetar ideellt.

– Vi är jätteglada över att antalet handledare är så stort, det handlar trots allt om frivilligt arbete. Dessutom är det en nischad bransch, alla kan inte åta sig det här uppdraget. Man bör ju ha en del tekniska insikter och dessutom kunna förklara på ett bra sätt. Men man måste för den skull inte ha en bakgrund i it-branschen, säger Sonja.

De som handleder ställer i regel upp vid ett tillfälle varje eller varannan vecka.

– För att upprätthålla sin kunskap är det bra om man deltar aktivt, så att man inte tappar tråden, säger Sonja.

På landsbygden ordnas handledningen oftast enligt tidsbokning till en handledare som besöker biblioteket med jämna mellanrum.

– Då vet senioren att det finns en reserverad tid så att man i lugn och

ro kan se igenom de frågor som finns, säger Sonja.

På större orter finns fler handledare på plats vid varje tillfälle, det går därför att ordna handledningen som drop-in utan att köerna för den skull riskerar bli väldigt långa.

Meningsfull fritid

Thomas Witting har arbetat frivilligt med digital handledning inom Enter i flera år. Före pensioneringen arbetade han med it-support inom Ericsson och hade varit pensionär ett år då han träffade på Enter i samband med en sommarmarknad i Ingå.

– Det var hustrun som tipsade mig om att jag kunde anmäla mitt intresse för att bli handledare. Så blev det och det har jag verkligen inte ångrat. Jag håller mig själv och mina datorer up to date genom att jag måste kunna svara på frågor och hjälpa till, säger Thomas som även är styrelsemedlem i Enter och håller föreläsningar i föreningens regi.

Sonja håller med om att det är en vanlig kommentar hon hör från andra handledare.

– Våra handledare får ju så många frågor. Vad är ett mobilcertifikat, till exempel. Det gäller att läsa på och samtidigt lär man sig sådant man själv har nytta av i vardagen. Men det kräver också att handledarna är villiga att ta reda på och lära sig för att upplägget ska fungera, säger Sonja.

Verksamheten får mycket positiv

feedback från fältet. Sonja minns till exempel en dam som nyligen utbrast att hon inte vetat att det finns så många möjligheter i hennes telefon. Det är inte ovanligt att en stund med digital handledning resulterar i ren och skär lycka.

– Man kan lösa många knutar genom att hjälpa till med tekniken. Det är också så att många har behov av att prata om helt andra saker, den sociala biten är också viktig, säger Sonja.

Thomas konstaterar att seniorerna ofta är öppna med vad de har för problem och vilka behov som finns.

– Det att vi som handleder också är seniorer betyder mycket. Det är ofta enklare att vända sig till oss än till en yngre släkting som kanske inte alltid har tid och ro att förklara och visa. Ibland kommer någon till mig som säger sig hata allt digitalt, då känns det

Digitala handledaren Thomas Witting och Enters svenskspråkiga koordinator Sonja Bäckman har tillbringat en del av dagen på ett pop-up evenemang i Kampen och vänder samtidigt in till Ode för intervjun för Bibban.

FSBF:s motiveringen lyder:

Enter, de äldres IT-förening är en förening verksam inom Nyland som organiserar digistöd på volontärbasis av seniorer åt seniorer och digistödet sker ofta på bibliotek. Enters projekt Digi tillsammans har stärkt den svenska verksamheten och startat verksamhet på svenska på fler bibliotek. Enters samarbete med de nyländska biblioteken är ett exempel på hur biblioteken kan fungera som en plattform för frivilligverksamhet som ökar delaktighet, stärker gemenskap, höjer välmående och hjälper överbrygga digitala klyftor.

bra att de efter stunden tillsammans hatar tekniken lite mindre. Det är en av mina drivkrafter, man kan göra mycket för en människa genom digital handledning.

Monica Sandström

Nytt ansikte på bibban i Vanda

I slutet av 2025 letade Vanda stadsbibliotek efter en specialbibliotekarie med ansvar för koordineringen och utvecklingen av den svenskspråkiga servicen. Vakansen hade länge fått vänta på att formas och lediganslås.

Kira Nalin ingår nu i teamet som arbetar med en förnyad svenskspråkig service på Vanda stadsbibliotek. Foto: Charlotta Panzera

DECEMBER 2025 inledde Kira Nalin sitt arbete som specialbibliotekarie.

– Jag såg arbetsannonsen och blev genast ivrig för att det betonades att arbetet innebär att samordna och utveckla den svenskspråkiga servicen. Arbetet var självständigt och jag kände att jag ville börja jobba med större, övergripande helheter.

Kira Nalin har alltid läst, sedan unga år. Läsningen var på paus under högstadietiden, men hon hittade tillbaka till den i 20-årsåldern, tack vare biblioteken. Kira tycker också om att skriva, det är ett naturligt sätt för henne att uttrycka sig. Av läsningen och böckerna som hon läste som barn minns hon att det gav henne insikter och tröst samt förståelse.

– Biblioteket har alltid varit en trygg, inspirerande och betydelsefull plats för mig.

Hur kom du in i biblioteksbranschen?

– Jag studerade nordisk litteratur vid Helsingfors universitet och vikarierade på olika bibliotek via bemanningsföretaget Seure. Jag erbjöds en halvtidstjänst vid Drumsö bibliotek som informatikerassistent. Där arbetade jag i tre år men sade upp mig då jag ville satsa på mitt skönlitterära skrivande. Jag skrev en roman och jobbade med bland annat äldre och på ett Escape room tills jag började längta tillbaka till biblioteksvärlden igen.

Nytt biblioteksjobb

År 2019 började Kira läsa informationsvetenskap vid Åbo Akademi's öppna universitet. Ungefär samtidigt blev hon också anställd som specialbibliotekarie vid Nordisk Kulturkontakt i Helsingfors, där hon jobbade i flera år. Därefter fungerade hon som projekt-

koordinator vid LL-center i Helsingfors för projektet Ny finlandssvensk lättläst litteratur.

– Jag brinner för litteratur och läsfrämjande arbete, så biblioteksbranschen kändes som ett naturligt yrkesval.

Hur har det varit att arbeta inom Vanda stadsbibliotek hittills?

– Arbetet är mycket intressant och roligt, men också utmanande. Endast 2,1 % av Vandaborna är svenskspråkiga, de är utspridda över ett stort område och kan vara svåra att nå och locka till biblioteket och till olika evenemang.

Det kan låta lite med 2,1 %, men antalet svenskspråkiga i Vanda är jämförbart med en medelstor svensk-språkig kommun. Vanda stadsbibliotek består av tio lokala bibliotek och två bokbussar.

– Den svenskspråkiga verksam-

heten koncentrerar sig främst till två bibliotek, Dickursby bibliotek och Mårtensdals bibliotek, men vårt arbetsområde är ändå hela Vanda. Vi är ett team på tre bibliotekarier och vill nå ut över hela svenskspråkiga Vanda.

Hur ser du på de svenskspråkiga bibliotekstjänsternas framtid i Vanda?

– Det har skett stora förändringar inom den svenskspråkiga servicen under de senaste fem åren och nu är vi äntligen med i Vanda stads processorganisation, som består av den pedagogiska processen och evenemangsprocessen. Det betyder att vi äntligen samarbetar tätt med den finskspråkiga sidan, till exempel följer vi deras årsklocka.

Samarbete inom staden

Denna processorganisation har den svenskspråkiga servicen inte tidigare varit en del av. Till den pedagogiska processen hör samarbetet med småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen, det vill säga läsfrämjande för barn och unga.

– Vanda har ett sevelöfte som innebär att alla treor och sjuor ska få åtminstone ett bokprat och det ska till 100 % fyllas varje läsår.

Evenemangsprocessen i organisationen innebär det som sker på biblioteken på fritiden, till stor del alla evenemang som arrangeras.

– De svenskspråkiga ska få heltäckande service på sitt eget språk, säger Kira. Vi har nu kommit i gång och det är ett långsiktigt arbete.

Kira är positivt inställd och berättar att jobbet också handlar om att utbilda personalen på den finskspråkiga sidan gällande svenskans betydelse i Finland.

– Den här hösten ska vi till exempel börja ordna språkkafé på svenska för personalen, berättar hon ivrigt.

Planerna inför hösten är stora, i höst öppnar också ett nytt bibliotek i ett köpcentrum i Vanda, Jumbos bibliotek.

– Vi har många svenskspråkiga evenemang på kommande i Vanda, bland annat lördag 3.10 blir det Robotworkshop i Mårtensdals bibliotek med Linda Bondestam.

Under höstlovsveckans lördag 17.10 är det dags för Teater Tapir att inta scenen med diktshowen *Röjsfasoner*. Programmet är en del av öppningsveckan på Jumbos bibliotek.

– I samband med Svenska dagen, under den traditionella Svenska veckan, onsdag 4.11 blir det författarintervju med den finlandssvenska författaren Michaela von Kügelgen i Dickursby bibliotek.

Förnyelse på svenska

Utöver specialprogrammen finns en hel del löpande program årligen, bland annat det mycket omtyckta språkkaféet på svenska varje vecka, bokcirkeln i Mårtensdals bibliotek varje månad samt annat program på övriga bibliotek i Vanda som volontärer tar hand om. Nu har även bokkassarna *Hela Helmet läser* lanserats i Vanda. Det är en produkt av projektet Hela Helmet läser och de kommer att tas i bruk nu på hösten, tio bokkassar på svenska.

För barn arrangeras bland annat Rimjam i samarbete med Sydkustens ordkonstskola, sagostunder och besök av läshunden Mersu. Om alla evenemang och övrigt aktuellt kan man läsa bland annat på Facebook-sidan Vanda-bibban på svenska och Instagram-sidan vandabibban.

Kira berättar att intentionen med hela förnyelsen av den svenskspråkiga servicen är att det svenska ska bli en naturlig del av Vanda stadsbibliotek. På stadsnivå fungerar arbetet på två

Kira Nalin

Bor: i Helsingfors

Studier: sociologi vid Svenska social- och kommunalhögskolan, litteraturvetenskap vid Helsingfors universitet och vuxenstudier i informationsvetenskap vid Öppna universitetet vid Åbo Akademi (60 sp)

Arbetsliv: informatikerassistent vid Drumsö bibliotek, specialbibliotekarie vid Nordisk Kulturkontakt, projektkoordinator vid LL-center, specialbibliotekarie vid Vanda stadsbibliotek

Fritid: långa promenader med min rescuehund, läser, skriver, funderar och yogar

Läser just nu: autofiktio och självbiografier, bl.a. Édouard Louis

Bokrekommendationer: Att förändras; en metod av Édouard Louis och Flicka, 1983 av Linn Ullmann

språk mycket bra och därför är det viktigt att fokusera på att stärka samarbetet inom staden.

Hon betonar också att arbetet på ett allmänt bibliotek är någonting helt annat än arbetet på ett specialbibliotek. Hon upplever dock att projektarbetet vid LL-center har hjälpt henne att hålla koll på större helheter.

– För mig handlar det här arbetet om att ha många bollar i luften på en och samma gång och fokusera på att bygga upp något på lång sikt. Det gäller att prioritera samt att ta en dag i sänder.

Charlotta Panzera

Biblioteken som nyckelaktörer för en hållbar framtid

I april deltog jag, **Anneli Haapaharju**, tillsammans med **Mia Karvonen** i den 34:e **EBLIDA Council and Annual Conference** i Prag. Konferensens tema var *Sense and Sustainability: From goals to action, Libraries as partners for a sustainable future*. Programmet lyfte fram bibliotekens roll i arbetet med hållbar utveckling, delaktighet och samhällsförändring.

KONFERENSEN INNEHÖLL föreläsningar, paneldiskussioner, workshoppar, studiebesök och nätverkande. Teman som återkom under dagarna var bland annat Agenda 2030, klimatåtgärder, social hållbarhet, gemenskap och bibliotekens betydelse som öppna och inkluderande mötesplatser. Ett viktigt budskap var att bibliotek inte enbart är platser för böcker och information, utan också aktiva aktörer i samhället.

Prag gav konferensen en mycket inspirerande inramning. Staden är känd för sin historia, sin arkitektur och sitt rika kulturliv. De smala gatorna, broarna över Moldau och de historiska byggnaderna skapade en fin miljö för

samtal om bibliotekens framtid. Prag är också en stad där det gamla och det nya möts, vilket passade väl ihop med konferensens tema: att bygga framtidens hållbara bibliotek med respekt för kultur, kunskap och samhällelig kontinuitet. Stadens historiska centrum, med sina torg, kyrkor, palats och välbevarade miljöer, gjorde ett starkt intryck och påminde om hur viktigt det är att både bevara och förnya det gemensamma kulturarvet.

Bibliotek i historisk miljö

Under vistelsen besökte vi bland annat Municipal Library of Prague och The National Library of the Czech Republic. Municipal Library of Prague är

stadens folkbibliotek och fungerar som en öppen plats för läsning, lärande, kultur och digitala tjänster. Biblioteket har ett brett nätverk av verksamhetsställen runt om i staden och erbjuder service för många olika målgrupper. Centralbiblioteket ligger nära Gamla stadens torg och är ett levande exempel på hur ett folkbibliotek kan vara både en vardagsplats och en kulturmiljö.

The National Library of the Czech Republic representerar en annan typ av bibliotek. Det är ett nationellt bibliotek med ansvar för betydande historiska samlingar och kulturarv. Biblioteket ligger i det historiska Klementinumområdet, som i sig är

Eblidas deltagare på rundtur i Prags kommunala stadsbibliotek.

Boktornet "Idiom" i Prags kommunala stadsbibliotek.

Det barocka biblioteket Clementinum.

en imponerande miljö. Besöket gav en tydlig bild av bibliotekens dubbla roll: att både bevara det förflutna och samtidigt utveckla tjänster för dagens och framtidens användare.

FSBF på plats med Shared Reading

Ett särskilt viktigt inslag för oss var arbetet med Shared Reading. Tillsammans med **Mia Karvonen** höll vi tre Shared Reading-workshoppar där deltagarna fick prova på metoden i praktiken.

Workshopparna väckte stort intresse. Deltagarna deltog aktivt, ställde frågor och ville veta mer om hur metoden kan användas i biblioteksarbete. Flera fortsatte att fråga om Shared Reading även efter konferensen. Det visade att metoden upplevdes som konkret, mänsklig och lätt att koppla till bibliotekens arbete med läsfrämjande, gemenskap och social hållbarhet.

Vi blev också intervjuade för den tjeckiska biblioteksförningens tidskrift. I intervjun berättade vi kort om Shared Reading, om våra erfarenheter från Finland och om hur metoden kan skapa närvaro, trygghet och samtal

mellan människor. Det var fint att märka att intresset fortsatte även utanför workshopparna och att våra erfarenheter kommer att delas vidare till tjeckiska bibliotekskollegor.

Handlingar i smått och stort

För oss blev konferensen i Prag ett tydligt exempel på hur bibliotekens hållbarhetsarbete kan rymma både stora visioner och små, mänskliga handlingar. Det handlar om strategier, internationellt samarbete och samhälleliga mål, men också om de konkreta möten som sker i bibliotekens vardag.

Studiebesöken påminde oss om bibliotekens många roller: som förvaltare av kulturarv, som öppna vardagsrum och som platser för lärande, samtal och gemenskap. Våra Shared Reading-workshoppar visade i sin tur hur en enkel metod kan skapa närvaro, inkludering och delaktighet, också över språkgränser. För oss var det första gången vi höll Shared Reading på engelska, och erfarenheten visade att metoden fungerar även när språket inte är det egna. Det viktigaste är inte att förstå varje ord perfekt, utan att dela en stund, lyssna till varandra och låta texten öppna för samtal.

Erna Winter, ordförande för EBLIDA i tjeckiska nationalbiblioteket. Foton: Mia Karvonen

Ibland behövs det inte mer än en grupp, en trygg plats och tid att vara närvarande tillsammans. Just där, i mötet mellan människor, blir bibliotekens arbete för ett mer hållbart samhälle som mest konkret.

Anneli Haapaharju

Glada deltagare på workshop med Shared Reading och FSBF.

Intellectuell frihet och censur, kultur och skapande, biblioteks- renoveringar, festligheter – och lycka!

En sommarsöndag i juni styrde åtta bibliotekarier från Helsingfors kosan mot Stockholm och konferensen Bibliotek i kubik som ordnades av tio olika bibliotek i regionen Stockholm-Uppsala för att ersätta de svenska Biblioteksdagarna.

KONFERENSEN SAMLADE kring 500 biblioteksanställda från högskole- och folkbibliotek och forskare inom olika discipliner. Det bjöds på verksamhetsbesök på t.ex. Vårberga bibliotek i Huddinge och Kungliga biblioteket, guidad rundtur på byggarbetsplatsen Stadsbiblioteket, förevisning av dokumentären *The Librarians* och föreläsningar och samtal om intellektuell

frihet, censur, integritet, mediekritik, läsning, bildning, kultur – och lycka! I fokus stod bibliotekens roll, uppdrag och ansvar och i det fullspäckade schemat ingick också mingel på Handelshögskolan och festligheter i både Blå och Gyllene salen i stadshuset. Här delar några av resenärerna med sig av sina erfarenheter.

Intellectuell frihet i en tid av censur

Termen intellektuell frihet är inte lika etablerad hos oss i Norden som i USA, men konceptet är grundläggande för vår demokrati, och förstås för våra bibliotek och informationssamhällen. Den handlar om rätten att fritt söka och få tillgång till information utan statlig inblandning eller censur. Denna frihet tas lätt för given, men möter i dag

växande utmaningar på bibliotek runt om i världen. **Erin Jones**, divisionschef för jämlika bibliotek, Alameda County Library, i Kalifornien höll en inspirerande föreläsning om det aktuella läget i USA där censurförsöken blomstrat under de senaste åren i delstater som Texas. Censurförsök riktas bland annat mot verk som behandlar HBTQIA+-frågor, rasism, de svartas historia och medborgarrättskampen i USA. Jones, som har en bakgrund inom scenkonst, är en inspirerande talare och fångade varenda kotte i publiken då hon förklarade vilka politiska krafter som driver censurförsöken och vad biblioteken och bibliotekspersonalen i USA gör för att bekämpa dem. Jones gav oss också en varning om att detta en dag kan bli verklighet också i Norden.

Med intellektuell frihet kommer intellektuellt ansvar, inte bara för individen, utan för biblioteken som instans. Under mina dagar i Stockholm funderade jag mycket kring detta. I en tid av högerpopulistiska vindar måste den intellektuella friheten skyddas och det kan komma att kräva starka åtgärder. Jones uppmuntrade bibliotek att inte bara ha ett förvärvsprogram eller samlingsriktlinjer, utan även en policy för omprövning (reconsideration policy) med information om hur ett bibliotek ska gå tillväga ifall det blir utsatt för önskemål eller krav av politiska krafter att återkalla verk från samlingen. Jones betonade också vikten av att utbilda bibliotekspersonalen till att vid behov kunna föra diskussion om ämnet med kunderna.

En del av konferensdeltagarna hade även möjlighet att se den prisbelönta dokumentärfilmen *The Librarians*, som skildrar den utsatta situation som många skolbibliotekarier i USA befinner sig i. Undertecknad rekommenderar varmt denna film som går att se gratis via webbsidan <https://thelibrariansfilm.com/streaming/>. Efter konferensen, speciellt med filmvis-

Konstverkstaden på Vårby bibliotek. Foto: Heidi Grans

ningen i åtanke, återkommer jag gång på gång till samma tanke – vad är mer punk än de allmänna biblioteken? Mitt svar: antagligen inget.

Emma Borg
Berghälls bibliotek

Inspirerande konst och grönska på Vårby bibliotek

Under konferensen Bibliotek i Kubik i Stockholm deltog jag i en verkstad på Vårby bibliotek, där konst och hållbarhet står i centrum för barn- och ungdomsverksamheten.

Vi fick en rundtur i biblioteket av konstpedagogerna **Lisa Lind** och **Gabrielle Alfaro**. Förutom bokhyllor rymmer lokalerna konstverkstaden Barnkonsten och Trädgården. Konceptet passar perfekt i lokalerna, då områdets barn och unga gärna tillbringar sin fritid på biblioteket. Verkstäderna är ofta anpassade för barn med svenska som andraspråk, där det kreativa skapandet också bidrar till att stärka språkutvecklingen.

En central del av verksamheten är innergården – ett grönt rum där miljölära och hållbar utveckling blir praktisk verklighet. Där får barnen så, sköta om och skörda egna växter. I ett litet växthus på innergården fick även

vi deltagare slå oss ner för att skapa kollage.

Därefter samlades vi i den stora bildkonstsalen – en fin kvarleva från tiden då byggnaden fungerade enbart som konstskola. Vi satte upp våra kollage på en stor vägg och vävde samman dem till ett gemensamt konstverk med hjälp av klipp från tidningar och avskrivna böcker. I bibliotekets galleri ställs barnens alster från de mångsidiga kurserna ut på ett väldigt fint och värdigt sätt.

Verkstaden var väldigt inspirerande för mig. Vilken dröm det skulle vara att ha konstpedagoger på biblioteken även hemma i Helsingfors!

Heidi Grans
Östra centrums bibliotek

Guidad rundvandring på ett bibliotek under renovering

En del av konferensbesökarna fick besöka Stockholms stadsbibliotek som för närvarande är stängt för allmänheten och genomgår en grundlig renovering. Besöket var särskilt intressant för mig som jobbar på Richardsgatans bibliotek där vi planerar en omfattande renovering. Stockholms stadsbibliotek är ett statligt byggnadsminne, och även om Richardsgatans bibliotek inte >>

Panelsamtal i Aula Magna på Stockholms universitet. Foto: Beatrice Skaag

Konsten har en självklar plats på Handelshögskolan i Stockholm. Foto: Emma Berg

Mingel i Gyllene salen i Stockholms stadshus. Foto: Beatrice Skaag

Det mysiga biblioteket på Handels-
högskolan. Foto: Emma Berg

» officiellt är det, kommer det antagligen att renoveras som om det var det.

I de flesta utrymmena i biblioteket på Odenplan kommer renoveringen inte att synas då de flesta ytorna återställs, men i bakgrunden har teknik och material förnyats. De flesta utrymmena förblir i tidigare användning men barnen ska få mera plats när biblioteket öppnas på nytt. Utrymmet som ges till barnen ligger under den stora rotundan och har tidigare använts bland annat för boksorling. Bland det som ansetts värt att bevara finns, förutom byggnadsdetaljer och kulörer, fasta konstverk och en hel del möblemang varav (en del av) arkivhyllorna i den tidigare sorteringscentralen kanske inte är de första man skulle tänka på!

Förutom att besöka byggarbetsplatsen var det också roligt att se hur man kommunicerar om renoveringen och var man kan hitta service under tiden för förbipasserande, till exempel

Här byggs en ny barnavdelning för de yngsta besökarna på stadsbiblioteket Odenplan. Foto: Beatrice Skaag

”Samma himmelska upplevelser. Nu med jordad el.” och ”Gittan har tagit Gråvargarna på promenad. Utforska utbudet på Telefonplans bibliotek.”

Beatrice Skaag
Richardsgatans bibliotek

Konst, kultur och lycka

Kultur och bildning var ämnen som togs upp under konferensen. **Sverker Sörlin** som bl.a. skrivit *Kulturens värde* (2026) höll ett föredrag om vilken betydelse de svenska studiecirkelarna och med dem biblioteken haft genom tiderna och om varför det är meningsfullt att just nu tala om vår tids största utmaningar som kulturfrågor. Han konstaterade också att det idag läggs enorma summor på utbildning, men inte på kultur.

Rector **Lars Strannegård** tog i sitt välkomsttal på Handelshögskolan upp hur skönlitterär läsning och närvaron av konst bidrar till att vidga studenternas perspektiv, väcka deras kritiska tänkande och hjälpa dem att utvecklas till empatiska ledare. Vi fick besöka de s.k. konstklassrummen som har förvandlats till konstinstal-

lationer i samarbete med konstnärer som **Marie-Louise Ekman** och **Yinka Shonibare**, och också Handelshögskolans bibliotek som känns som ett litet Richardsgatan eller som ett bibliotek som skulle platsa i Hogwarts. Vilken lycka att få vistas i de miljöerna under sin studietid!

Och just lycka och välmående var temat för det avslutande samtalet på konferensen med författaren och professorn **Micael Dahlen** som leder enheten *Center for Wellbeing, Welfare and Happiness* vid Handelshögskolan. Dahlen gav några exempel på hur gemenskap och tillgänglighet hänger ihop med lycka och berättade att hockeysupporters rapporterar ett högre välmående dagen efter en match oberoende av om deras lag vunnit eller inte, vilket antas ha att göra med empati och mening. Rubriken för samtalet var *Kan bibliotek göra oss lyckliga?* och till publikens förtjusning svarade Dahlén kort och gott ”ja” på den frågan.

Sara Nordlund-Laurent
biblioteks nätverkstjänsterna

Hej!

EN DEL SAKER märks starkast när de inte blir gjorda. Som när det *inte* är städad, när någon *inte* har ställt in disken i diskmaskinen. Som när jag svängde in på gården till vårt hus och grannen stod ute på gården och mekade med cykeln. Och inte sa hej.

Ett så litet ord. Skulle man inte bara kunna hoppa över det? Ingenting speciellt betyder det och ingen information överför det. Vad vet jag när någon har sagt ”hej” till mig, som jag inte visste innan den sa det? Skulle grannen och jag ha hejat, skulle händelsen inte lämnat några spår i mig.

För många år sedan var jag utbytesstudent i Tammerfors. Jag bodde i ett hus med studentkorridorer och det märkliga var att alla i huset var arga på mig redan när jag flyttade in. Jag kunde inte förstå vad jag hade gjort för fel, vi hade ju inte ens träffats tidigare. Min sambo, som var finsk skrattade lite och förklarade. Det var en kulturkrock. Grannarna hade inte hejat på mig, vilket i Sverige är en stark signal om att något är fel. Om man är så arg på den andra att man inte ens kan säga hej är läget allvarligt. I Finland, däremot, är det helt normalt att inte heja, förklarade min sambo.

Sedan dess har jag försökt anpassa mig, med klen resultat. Det går liksom förbi förnuftet, förbi vetenskapen om att den andra inte har något emot mig, rakt in i känslocentrum. Är det så programmerat i mig? Varför kan jag inte bara ta seden dit jag kommer?

I boken *Franska barn kastar inte mat* skriver den amerikanska journalisten **Pamela Druckerman** som bor i Paris, om hur oerhört centralt det är att säga ”bonjour”. Boken handlar om hur det är att uppfostra barn i Frankrike. Att lära sina barn att säga *bonjour* är en av de viktigaste sakerna. ”Helt ärligt, om ett barn kommer någonstans och inte säger *bonjour, monsieur; bonjour madame* är det ett barn man tar avstånd ifrån” citerar Druckerman journalisten **Audrey Goutard**. Hon pekar också på skillnaden i att barnen lär sig säga tack och varsågod, och att de lär sig hälsa. Att säga tack och var så god placerar barnet i en lägre, mottagande position, medan *bonjour* och *au revoir* gör att barnet och den vuxne blir likvärdiga, åtminstone för stunden. Det ger barnen känslan av att de finns till för att ge, inte bara för att ta emot. Det är att bekräfta den andra som människa.

Ordet hej är med andra ord inte betydelselöst. Det vi säger är i själva verket ”Jag ser dig. Där är du. Vi är här båda två.” Vi ger informationen att den andra personen ingår i gruppen.

Att det skulle höra till finsk kultur att inte heja har andra finländare motsagt under åren, det beror på sammanhanget. Att till exempel heja på kolleger på jobbet är självklart även här, säger man mig. Här skulle vi heller inte ta avstånd från ett barn som inte säger hej. Det finns kulturella skillnader vad gäller hälsande, men att reagera på ett uteblivet hej där det förväntas är djupt inristat inte bara i mig, utan i alla människor, av evolutionen.

Att bli utesluten ur gruppen var för våra förfäder det farligaste en människa kunde utsättas för, i praktiken en dödsdom. Detta ligger starkt inprogrammerat i oss fortfarande. Social uteslutning aktiverar exakt samma områden i hjärnan som när vi skadar oss fysiskt. Att bli ignorerad eller bortvald gör alltså bokstavligen ont. Kroppen reagerar också med att frigöra stresshormoner som kortisol. Den signalerar ”livsfara!”.

Hej! Tre bokstäver som gör stor skillnad.

Hejdå!

Louise Agnesdotter
Bibliotekarie på Borgå stadsbibliotek

Bli medlem i SFV:s understödsförening – få bok som gåva

Svenska Folkskolans vänner (SFV)

grundades 1882 i en tid då det svenskspråkiga Finland saknade både ett utvecklat skolväsen och tillgång till litteratur på svenska, särskilt på landsbygden. SFV bidrog tidigt till att grunda folkskolor och sockenbibliotek, förmedlade svenskspråkig litteratur och distribuerade folkbildande skrifter för en bred publik.

SFV är en av grundarna av FSBF och våra organisationer har sedan länge ett nära samarbete.

Vi vill att du som läser denna tidning blir en del av gemenskapen i SFV:s understödsförening! Vår förening stöder SFV:s uppdrag. Medlemskapet är gratis och som välkomstgåva får du välja en bok ur SFV:s biografiserie (värde 19,90 euro).

Läs mera och bli medlem på
sfv.fi/medlem

Dags för Helsingfors bokmässan!

Bokmässan ordnas 22-25.10 i Helsingfors mäss- och kongresscenter.

FSBF är igen med på Helsingfors bokmässan i Tidskriftsmontern med tidningen Bibban!

Kom och träffa oss från styrelsen och bekanta dig med det senaste numret av tidningen. **Du hittar oss i monter 6s2.**

Hoppas vi ses!

Finlands svenska biblioteksförening rf.

Styrelsen 2026

Styrelsen nås på fsbf@fsbf.fi

Anneli Haapaharju, ordförande
Projektledare, AI-projektet, Riksfattande utvecklingsenheten,
Helsingfors stadsbibliotek

Jan Nyström, vice ordförande
Ansvarig informatiker, AKE-Borgå

Emma Ekstrand, sekreterare
Pargas bibliotek

Ulrika Backlund
Läspedagog, Larsmo kommunbibliotek

Katarina Barkar
Biblioteksfunktionär, Peder-
söre kommunbibliotek

Johannes Jansson
Planerare, Åbo Akademis bibliotek

Mia Karvonen
Specialbibliotekarie,
Helsingfors stadsbibliotek

Janne Nyström
Informatiker, Arcada

Charlotta Panzera
Bibliotekarie, Vanda stadsbibliotek

Ulrika Staffans
Bibliotekschef, Vörå huvudbibliotek

Kirsi Sundholm
Bibliotekarie, Brändö kom-
munbibliotek, Åland

Utanför styrelsen

Michelle Mattfolk
Verksamhetskoordinator
fsbf@fsbf.fi

Adressändringar och medlemsärenden

Adressändringar och andra
medlemsärenden kan med-
delas per e-post till fsbf@fsbf.fi

FINLANDS SVENSKA
BIBLIOTEKSFÖRENING